

Nová iniciatíva na ochranu pôdy v EÚ

Európska komisia predložila 29. 9. 2006 na ďalší legislatívny proces Rade Európy a Európskemu parlamentu Tematickú stratégiu na ochranu pôdy a v rámci nej aj návrh na Rámcovú smernicu o ochrane pôdy v EÚ. Začína sa postupne naplňovať snaha o doplnenie základných environmentálnych smerníc EÚ aj o smernicu na ochranu pôdy. Táto doteraz existujúca medzera v právnom prostredí EÚ sa pociťuje ako jedna z príčin vcelku nepriaznivého vývoja stavu a vlastností pôdneho krytu EÚ.

Zo všeobecných informácií vyplýva, že na území EÚ je extrémne vysoká variabilita pôd s viac ako 320 rozdielnymi pôdnymi typmi. Ohrozovanie pôd EÚ je enormné, samozrejme, s geografickou rozdielnosťou závislou od pôdných, ekologických, sociálnych a iných podmienok príslušného územia. Zo štatistík vyplýva, že asi 115 miliónov ha, t. j. 12 % celkovej výmery pôd Európy, je potenciálne ohrozených vodnou eróziou (v SR je to až 49 %) a 42 miliónov ha trpí následkami veternej erózie (v SR asi 300 tis. ha). Až 45 % pôd Európy má nízky obsah pôdnej organickej hmoty. Na našom kontinente sa nachádza až 3,5 miliónov stanovišť znečistených pôd (v SR je to asi 30 tis. ha). V závislosti od územia sa v rokoch 1990 - 2000 zabralo pre nepoľnohospodárske využitie 0,3 % - 10 % pôdy, v priemere 2,8 % výmery európskych pôd (v SR sa zabera 5 - 6 ha denne). Spomínané, ale aj ďalšie hodnotenia znepokojujú poľnohospodárov, environmentalistov, národohospodárov a prakticky všetky vlády členských štátov EÚ. Členské štáty majú viac, alebo menej dobrú vlastnú legislatívu na ochranu pôdy, ktorá však nemusi byť vzájomne kompatibilná. Cieľom je, dosiahnuť dobrý štandard ochrany pôdy na celom území EÚ ako základný princíp vyspelosti všetkých členských štátov a EÚ ako celku. Pripravovaná Rámcová smernica EÚ na ochranu pôdy vnáša do pôdných politík štátov niekoľko nových princípov a požiadaviek. Dominuje v nej požiadavka na ochranu pôdy ako prírodného zdroja. Zdôrazňuje sa tu potreba ochrany všetkých funkcií pôdy a najmä ochrana ekologických a environmentálnych funkcií, ktoré sú základnou podmienkou života na našej planéte. Smernica sa významne sústreďuje na identifikáciu a riešenie problémov so znečistením pôd ako základnej požiadavky na ochranu zdravia obyvateľstva. Treba očakávať presadenie povinností štátov identifikovať všetky znečistené pôdy a pripraviť programy ich očisťovania. Významná je tiež požiadavka na pasportizáciu polí, ktorá by mala viesť k informovanosti do predajov a nájomov pôdy a, samozrejme, do plánov či programov ich využívania.

V obsahu navrhovanej smernice sa treba osobitne zamyslieť nad prvou kapitolou zameranou na všeobecné otázky. Zdôrazňuje sa tu vcelku netradičný koncept ochrany pôdy, ktorý vychádza z ochrany jej funkcií, ktoré sú v tejto časti smernice konkrétne vymenované. Ide o funkcie pôdy pri produkcii biomasy, o jej funkcie pri zadržiavaní, filtrovaní a transformovaní látok v prírode, o pôdu ako ochrancu biodiverzity, ako zdroj surovín, ako účastníka kolobehu uhlíka v prírode a ako geologické a archeologické dedičstvo ľudí a Zeme. V minulosti prioritizovaný úmysel chrániť pôdu predovšetkým z hľadiska zabezpečenia výroby potravín sa v návrhu smernice posúva na imperatív ochrany všetkých

Foto: Jozef Kobza

životne dôležitých funkcií pôdy v prírode. V tejto kapitole je náležitá časť venovaná definíciám. Je to stále veľmi diskutovaná a zatiaľ neuzavretá časť návrhu, pretože je snaha zohľadniť všetky záujmy a predstavy diferencovaných záujmových skupín a zoskupení. V článku 3 tejto kapitoly je prednesená požiadavka na členské štáty, aby identifikovali a novelizovali všetky aktivity a politiky, ktoré by sa mohli dostať do rozporu s princípmi ochrany pôdy podľa navrhovanej smernice. Osobitná pozornosť je tu venovaná záberom pôd (čl. 5), kde sa požaduje, aby členské štáty našli vhodné opatrenia proti tejto forme znižovania potenciálu funkcií pôdy na ich územiach.

Zdá sa, že najnižší stupeň konsenzu sa pri prerokovávaní návrhu smernice dosiahol pri kapitole II, ktorá je zameraná na identifikáciu rizikových, kritických a najnovšie „už len“ špecifických oblastí z hľadiska degradácie a všeobecného poškodenia pôd. Podľa predstáv EK by mal každý štát identifikovať spomínané územia a vypracovať strategické plány na nápravu zhoršeného stavu. Záujem je predovšetkým o identifikáciu území ohrozených vodnou a veternou eróziou, o územia pod tlakom znižovania obsahu pôdnej organickej hmoty, o územia so zhutnenou a zasolenou pôdou a o územia postihované zosuvmi. Zatiaľ je zhoda v tom, že by takéto územia mali byť identifikované. Menej súhlasu však počuť vtedy, keď sa začne diskutovať o povinnosti členských štátov zverejňovať tieto informácie a naviac informovať verejnosť EÚ o tom, ako sa s tým chcú vysporiadať. Niektoré štáty nechcú pristúpiť na spoločné kritériá pri identifikácii týchto území a domnievajú sa, že voľba kritérií by mala byť v právomoci členských štátov.

Odborne je najdôležitejšou kapitolou III. Zaoberá sa znečistením pôd a hneď na začiatku deklaruje požiadavku, aby členské štáty identifikovali na svojich územiach reálne a potenciálne kontaminované pôdy a túto inventúru vykonali do 5 rokov (10 % predpokladaných stanovišť), do 15 rokov (60 %) a do 25 ro-

kov (zostatok). Treba otvorene povedať, že hlavnou výhradou niektorých štátov je obava z požiadavky na transparentnosť. Nie je ani vôľa k jednotnej metodike zisťovania (analyzovania) znečistených pôd. Sporné sú aj názory na vykonanie rizikových štúdií. Ani akčné plány remediácie týchto území nemajú niektoré štáty v úmysle zverejňovať. Európska komisia ako autor návrhu smernice však trpezlivo presvedčuje a zatiaľ nemá úmysel zmierniť návrh. Zdá sa, že táto kapitola bude predstavovať najväčšiu prekážku pri schvaľovaní smernice, aj keď citeľný pokrok pri hľadaní konsenzu sa už dosiahol.

Kapitola IV zameraná na zlepšenie vedomia a účasti občanov na ochrane pôdy nespôsobuje nervozitu z nesúhlasu. Aj tu sa však zdôrazňuje požiadavka na autonómne práva členských štátov plniť túto kapitolu podľa vlastných predstáv. Záverečné ustanovenia sa zaoberajú štandardnými témami, ktoré nie sú v rozpore so záujmami členských štátov.

Na dopracovaní návrhu smernice sa už niekoľko mesiacov intenzívne pracuje. Už sú aj určené niektoré termíny jej schvaľovania. Očakáva sa, že už v októbri bude smernica predložená na rokovanie Rady pre životné prostredie a v decembri 2007 začne proces prerokovávaní v Európskom parlamente. Je možné, že spomínaná smernica vstúpi do platnosti v roku 2008. Všetci, ktorí máme záujem o ochranu pôdy, sa tomu určite tešíme. Lebo je našou povinnosťou odovzdať tento významný prírodný zdroj našim potomkom v stave, ktorý aj im umožní život a bytie na našej planéte. Výskumný ústav pôdozvedectva a ochrany pôdy (VÚPOP) v Bratislave sa aktívne podieľa na procese prípravy a schvaľovania obsahu smernice. Sme si vedomí toho, že aj pri jej implementácii budeme musieť splniť nemalý rozsah odborných úloh. My sa však na tú prácu tešíme, lebo pôjde o dobrú vec pre Slovensko a každého nášho občana.

prof. RNDr. Pavol Bielek, DrSc.
VÚPOP Bratislava